ئەسەرلەر گۇلىستانى

بىلىم سۆيگەنگە بىلىكتۇر

(ئەتەبەتۇل ھەقايىق)

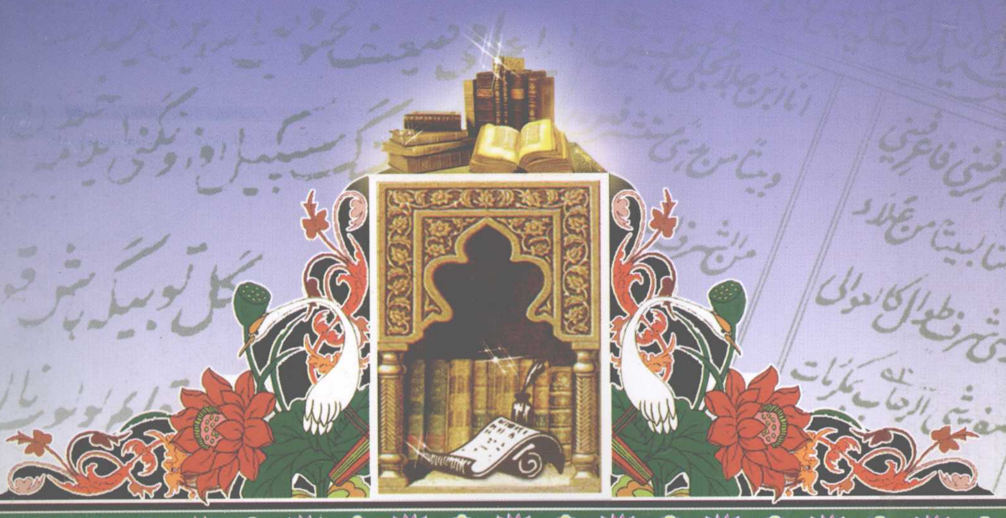

شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت - فوتو سۈرەت نەشرىياتى
شىنجاڭ ئېلېكترون ئۈن - سىن نەشرىياتى

كلاسسىكلار گۈلىستانى

بىلىم سۆگەنكى بىلىكتۇر

(ئەتەبەتۇل ھەقايىق)

پىلانلىغۇچى: مۇرات ئېلى

باش تۈزگۈچى: ئادىل مۇھەممەت

تۈزگۈچى: ئەنۋەر ھەسەن

شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت ـ فوتو سۈرەت نەشرىياتى

شىنجاڭ ئېلېكترون ئۈن ـ سىن نەشرىياتى

图书在版编目（CIP）数据

知识是骨髓：维吾尔文/阿迪力·穆罕默德主编. —乌鲁木齐：新疆美术摄影出版社：新疆电子音像出版社，2009.3
(经典之花系列丛书)
ISBN 978-7-80744-752-8

I. 知… II. 阿… III. 维吾尔族—谚语—汇编—中国—维吾尔语（中国少数民族语言） IV. I277.7

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2009）第 024484 号

从书名 经典之花系列丛书
本册书名 知识是骨髓
策划 穆拉提·伊力
主编 阿迪力·穆罕默德
编著 艾尼瓦尔·艾山
责任编辑 艾尼瓦·库迪力克
特约编辑 哈斯亚提·依不拉音
责任校对 克尤木·吐尔逊
出版 新疆美术摄影出版社
新疆电子音像出版社
地址 乌鲁木齐市西虹西路 36 号
邮编 830000
发行 新疆维吾尔自治区新华书店
印刷 新疆新华印刷厂
开本 880×1230 毫米 1/32
印张 3.125
版次 2009 年 3 月第 1 版
印次 2009 年 3 月第 1 次印刷
书号 ISBN 978-7-80744-752-8
定价 9.90 元

（书中如有缺页，错页及倒装请与工厂联系）

مەجمۇئە ئىسمى: كلاسسكلار گۈلستانى
كىتاب ئىسمى: بىلىم سۆگەكتىكى يىلىكتۇر
پىلانلىغۇچى: مۇرات ئېلى
باش تۈزگۈچى: ئادىل مۇھەممەت
تۈزگۈچى: ئەنۋەر ھەسەن
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەنۋەر قۇتلۇق
تەكلىپلىك مۇھەررىرى: خاسىيەت ئىبراھىم
مەسئۇل كوررېكتورى: قەييۇم تۇرسۇن

نەشرىيات: شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت - فوتو سۈرەت نەشرىياتى
شىنجاڭ ئېلېكترون ئۈن - سىن نەشرىياتى

ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى شىخۇڭ غەربىي يولى 36 - نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830000
تارقاتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
باسقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتى
فورماتى: 1230×880 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 3.125
نەشرى: 2009 - يىل 3 - ئاي 1 - نەشرى
باسمىسى: 2009 - يىل 3 - ئاي 1 - بېسىلىشى
كىتاب نومۇرى: ISBN 978-7-80744-752-8
باھاسى: 9.90 يۈەن

(باسما ۋە بەت تۈپلەشتە خاتالىق كۆرۈلسە زاۋۇت بىلەن ئالاقىلىشىڭ)

تۈزگۈچىدىن

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن، تارىختا ئۆتكەن مەشھۇر كلاسسىكلارنىڭ ئەخلاق - پەزىلەت، تەلىم - تەربىيىنى ئاساسىي مەقسەت قىلىپ يازغان ئەسەرلىرى زامانىنىڭ ئۆتۈشى، كىشىلەر ئاڭ سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشى بىلەن يەنىمۇ ئۆز قىممىتىنى نامايان قىلىپ كەلمەكتە. ئۇلاردا ئالغا سۈرۈلگەن ئىلغار ئىدىيىلەر، ئەخلاقىي دەۋەتلەر قەدىمكى دەۋردىلا ئەمەس، بەلكى بۈگۈنكى دەۋردىمۇ ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، جەمئىيەتنىڭ ئىجتىمائىي ئەخلاق قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە بەلگىلىك رول ئوينىماقتا. بىز دەۋر قەدىمگە ماسلىشىش، تارىختا ئۆتكەن مۇتەپەككۇرلارنىڭ ھاياتىي پائالىيىتى ۋە ئىجادىي ئەمگەكلىرى ئارقىلىق ئەۋلادلارنىڭ مەنىۋى جەھەتتىن يۈكسىلىشىگە ئىلھام بېرىش مەقسىتىدە، كلاسسىكلار قەلىمىگە مەنسۇپ بولغان ئەسەرلەر ئىچىدىن دىداكتىك مەزمۇن ئاساسىي ئورۇنىدا تۇرىدىغانلىرىنى تاللاپ «كلاسسىكلار گۈلىستانى» ناملىق بۇ مەجمۇئەنى تۈزدۇق. دىققىتىڭىزگە سۇنۇلۇۋاتقان «بىلىم سۆڭەكتىكى يىلىكتۇر» دېگەن كىتابتا قاراخانىيلار دەۋرىدە ئۆتكەن ئەما ئەدىب ئەھمەد بىننى مەھمۇد يۈكنەكى(تەخمىنەن 1110 – 1180 - يىللار) نىڭ ھاياتى ۋە «ئەتەبەتۇلھەقايىق» ناملىق ئەسىرىدىكى تەربىيەتلىك مەزمۇنلار ئۆزگىچە ئۇسلۇبتا بايان قىلىندى.

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

«ئەتەبەتۇلھەقايىق» (ھەقىقەت ئىشىكى) داستانىنىڭ شېئىرىي تەرجىمىسىگە ئىلاۋە[1]

روزى سايىت

14 باب، 484 مىسرالىق (ئۇنىڭغا كېيىن باشقىلار تەرىپىدىن ئىلاۋە قىلىنغان 3 پارچە شېئىرنى قوشقاندا جەمئىي 512 مىسرا) زور شېئىرىي ئەسەر «ئەتەبەتۇلھەقايىق» (ھەقىقەت ئىشىكى) ھازىرغىچە بىزگە مەلۇم بولغان قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى مۇھىم يازما يادىكارلىقلارنىڭ بىرى.

«ئەتەبەتۇلھەقايىق» نىڭ مۇئەللىپى ئەھمەد مەھمۇد ئۆز ئىسمىنىڭ ئەھمەد ئىكەنلىكىنىلا قەيت قىلغاندىن باشقا مەلۇمات قالدۇرمىغان. ئەمما، بۈيۈك ئەمىر ئارسلان خوجا تارخان بۇ كىتاب ئاخىرىغا ئىلاۋە قىلىپ يازغان شېئىرىدا:

«ئەدىبنىڭ يەرى ئاتى يۈكنەك ئېرۇر،
سەفالىغ ئەجەب يەر كۆڭۈللەر يارۇر.
ئاتاسى ئاتى مەھمۇد يۈكنەكى،
ئەدىب مەھمۇد ئوغلى يوق ھېچ شەكلى.»

---

[1] «بۇلاق» ژۇرنىلىنىڭ 2001 - يىل 6 - سانىدىن ئېلىندى.

تەرجىمىسى:

ئەدىب يۇرتى نامىنى يۇكنەك ئاتار،
ئۇ زەپ ساپ ھاۋا جاي، كۆكۈل يايرىتار.
دادىسىنىڭ ئىسمى مەھمۇد يۇكنەكى،
ئەدىب مەھمۇد ئوغلى، بۇنىڭ يوق شېكى.

دەپ ئەسكەرتسە، ئىسمى نامەلۇم يەنە بىرسى ئىلاۋە قىلغان شېئىردا:

«توغا كۈرمەز ئەدى ئەدىبنىڭ كۆزى...»

تەرجىمىسى:

ئىدى تۇغما كۆرمەس ئەدىبنىڭ كۆزى...

دەپ چۈشەنچە بېرىلگەن.

يۇقىرىقى ئىلاۋىلەردىن شۇنى ئاساسلاشقا بولىدۇكى، كىتاب ئاپتورىنىڭ ئىسمى ئەھمەد، دادىسىنىڭ ئىسمى مەھمۇد، يۇرتى يۇكنەك، ئەدىب تۇغۇلۇشىدىنلا ئەما، يەنى كۆزى كۆرەلمەيدىغان كىشى...

ئەدىب ئەخمەد يۇكنەكى داستانىنىڭ 14 - بابىدىكى 139 - كۇپلېتىدا:

ئاندىن ئۇش چىقاردىم بۇ تۈركى كىتاب،
كەرەك قىل تاپ ئەي دوست، كەرەك قىل ئىتاب.
بېتىدىم بۇ تاڭسۇق تۈرەنى سۆزلەرىن،
قالى بارسا ئۆزۈم، سۆزۈم قالسۇن دەپ.

تەرجىمىسى:

شۇڭا تۈركىي تىلىدا چىقاردىم كىتاب،
قوبۇل قىل، كېرەك ئەت، ئەيىب بولسا تاپ.
يېزىلدى ئۇ تەڭسىز گۈزەل سۆز بىلەن،
كېتەرمەن، سۆزۈمنى كۆرەر دەپ ئاتاپ.

دەپ يېزىش ئارقىلىق ئەسەرنىڭ تىلى «تەڭداشسىز، گۈزەل سۆز»، «تۈركىي تىل» ئىكەنلىكىنى قەيت قىلسا، بۈيۈك ئەمىر ئارسلان خوجا تارخاننىڭ ئىلاۋىسىدە:

تامامى ئەرۇر كاشغەرى تىل بىلە،
ئايىتمىش ئەدىب رىققادى دىل بىلە.

تەرجىمىسى:

يېزىلغان ئەسەر قەشقەرى تىل بىلەن،
ئەدىب سۆزلىگەن بۇنى چىن دىل بىلەن.

دەپ كۆرسىتىلگەن. دېمەك، بۇ يەردە دېيىلىۋاتقان «تۈركىي»

ۋە «قەشقەرى» ئەمەلىيەتتە ئۇلۇغ ئالىم مەھمۇد قەشقەرىنىڭ «تۈركىي تىللار دىۋانى» قامۇسىدا قەيت قىلىنغان «خاقانى تۈرك تىلى» بولۇپ، ھەممىسى قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىنى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.

شۇنىڭدىن قىياس قىلىشقا بولىدۇكى، گەرچە ئەسەر مۇئەللىپى «ئەتەبەتۇلھەقايىق» داستانىنى قاچان يېزىپ قالدۇرغانلىقى توغرىسىدا ئۆز كىتابىدا بىرەر مەلۇمات قالدۇرمىغان بولسىمۇ، داستاندا ئىشلىتىلگەن قەدىمىي ئۇيغۇر تىلى بىلەن ئەينى دەۋردە يېڭىدىن شەكىللىنىۋاتقان چاغاتاي تىلى ئامىللىرىنىڭ ئارىلاش قوللىنىلغانلىقىغا قاراپ، ئەسەرنىڭ قاراخانىيلار دەۋرىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە (12 ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرىدىن 13 ـ ئەسىرنىڭ باشلىرى) يېزىلغانلىقىنى مۇئەييەنلەشتۈرگىلى بولىدۇ.

بىزگە مەلۇمكى، «ئەتەبەتۇلھەقايىق» پەند ـ نەسىھەت خاراكتېرىدىكى ئەسەر. ئۇنىڭ تۈزۈلمىسى ئەينى دەۋر ئىسلام ئەدەبىياتى ئۇسلۇبىدا بولۇپ، باشتىكى تۆت باب تەڭرى، پەيغەمبەر ۋە چاھارىيالارغا ھەمدۇسانا، زامان شاھىغا مەدھىيە ئېيتماق بىلەن تۈگەللەنگەن. كىتابنىڭ 5 ـ بابىدا ئاپتور ئۆز كىتابىنى يېزىشتىكى مۇددىئاسىنى بايان قىلغان. قالغان توققۇز بابتا ئەدىب ئەھمەد ئۆزىنىڭ ئەخلاقىي، پەلسەپىۋى قاراشلىرىنى ئانا لەۋزى بولغان تۈركىي (قەشقەرى) تىلىدا ئوبرازلىق ئىپادىلىگەن. ئۇ يېڭى پىكىر، ئورۇنلۇق مۇلاھىزە، كۈچلۈك قايىل قىلارلىق مەنتىقە، ئوبرازلىق تەپەككۇر، شۇنداقلا باي تەسەۋۋۇر شەكىللىرىنى جايىدا، ئۇستىلىق بىلەن قوللىنىپ، كىشىلەرنى بىلىم ئىگىلەشكە، تىلنى

تىزگىنلەش، گۈزەل سۆزلۈك بولۇشقا، مەردلىك، كەمتەرلىك، ئادىللىققا دالالەت قىلىپلا قالماي يەنە بىلىمسىزلىككە، جاھىللىققا، پىخسىق، ئاچ كۆزلۈككە ۋە تەكەببۇرلۇققا نەپرەتلىنىشكە چاقىرىدۇ.

«ئەتەبەتۇلھەقايىق» داستانى 1980 - يىلى مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن خەمىت تۆمۈر، تۇرسۇن ئايۇپ قاتارلىق تىلشۇناسلارنىڭ نەشرگە تەييارلىشىدا كونا ئۇيغۇر يېزىقىدا ترانسكرىپسىيىلەشتۈرۈلۈپ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىغا نەسرىي شەكىلدە تەرجىمە قىلىنغان. مەن بۇ نەشر نۇسخىسىغا ئاساسەن ئەسەرنى نەزملەشتۈرۈپ، قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ ئىلمىي ژۇرنىلى (1981- يىللىق 2 - سان) دا ئېلان قىلغان ئىدىم. ئارىدىن 20 يىلغا يېقىن ۋاقىت ئۆتتى. كۆرگەن - ئوقۇغانلىرىمنىڭ كۆپىيىشى، ئۆگەنگەن - بىلگەنلىرىمنىڭ 20 يىلنىڭ ئاۋۋالقىسىدىن تولۇقلىنىپ بېرىشى مېنى «ئەتەبەتۇلھەقايىق» تەرجىمىسىگە يەنە بىر قېتىم ئىشلەشكە، ئەينى چاغدا يەڭگىللىك بىلەن، قول ئۇچىدا كەتكۈزۈپ قويغانلىرىمنى تۈزىتىشكە تەقەززا قىلدى...

شۇ ۋەجىدىن ئەھمەد يۈكنەكىنىڭ بۇ نادىر داستانىنى ئارۇز ۋەزنىنىڭ مۇتەقارىپ بەھرىگە لايىقلاشتۇرۇپ، تىلنىڭ ئەينەنلىكى ۋە پىكىر - مۇلاھىزىلىرىنىڭ ئۆز ئەينىگە كاپالەتلىك قىلىش ئاساسىدا شېئىرىي يول بىلەن پىششىقلاپ چىقتىم. بۇرۇن خاتا كەتكۈزگەن، مەزمۇنىدىن چەتنەپ كەتكەن سۆز، مىسرالارنى سادىقلىق بىلەن تۈزەتتىم.

«ئەتەبەتۇلھەقايىق» داستانى يېزىلىپ ھازىرغىچە 800

يىلدەك تارىخىي جەرياننى بېشىدىن كەچۈرگەن بولسىمۇ، ئامما باپ، چۈشىنىشلىك قىلىپ ئىپادىلىگەنلىكى، پەلسەپىۋىلىكى، مۇلاھىزىلەرنىڭ چوڭقۇرلۇقى، مەنتىقىي خۇلاسىلەرنىڭ دەل جايىدا بولۇشى ۋە تەشبىھ، مەجازىغا بايلىقى، بەدىئىي جەھەتتىن كامالەتكە يەتكەنلىكى... دەك ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن ھېلىھەم ئۆز قىممىتىنى ساقلاپ كەلگەنلىكىنى، بۇ ئەسەرنى ئوقۇش، تەتقىق قىلىشنىڭ ھازىرمۇ زۆرۈرلۈكىنى ئىزاھلاش ئارتۇقلۇق قىلمايدۇ.

ئەجدادلىرىمىزدىن قالغان تەۋەررۇك ئەدەبىي مىراسلارغا ئىلمىي تەرزدە ۋارىسلىق قىلىش، تەتقىق، تەتبىق قىلىش ھەربىر ۋىجدانلىق كىشىگە، بولۇپمۇ ياشلارغا پەرز ۋە قەرز! تىل پەرقى تۈپەيلىدىن، خېلى كۆپ ساندىكى ياش ۋە ئوتتۇرا ياشلىق بىلىم خۇمار ئىزدەنگۈچىلىرىمىز تەۋەررۇك مىراسلىرىمىزنىڭ بىرى بولغان مەزكۇر داستاندىن بەھرىلىنەلمەيۋاتقان ئەپسۇسلۇق ھالەتنى تۈگىتىش، يەنە كېلىپ شېئىرىي ئەسەرلەرنى شېئىرىي يولدا ئوقۇپ بەھرىلىنىشنى كۆزدە تۇتۇپ قىلغان بۇ ئەجىرلىك مېھنىتىم زامانداشلىرىمنىڭ ۋە مەندىن كېيىن ئاپىرىدە بولىدىغانلارنىڭ نەزىرىگە مەنزۇر بولالىسا، مەن رازى ۋە خۇشال. ئەھمەد يۈكنەكى مەزكۇر داستانىنىڭ تۈگەنچىسىدە:

ئايا، كېيىنكىلەر، ئوقۇساڭ گەر بۇنى،
ئۇنۇتماي، دۇئايىڭدا يادلا مېنى.
ساڭا ھەدىيە تەگدىشى يوق بۇ سۆز،
دۇئا ھەدىيە قىل ئۆزۈڭمۇ، قېنى؟!

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com

دەپ يازغان. «كېيىنكىلەر»نىڭ بىرى بولۇش سۈپىتىم بىلەن ماڭا تەگدىشى يوق ئېسىل سۆز دۇردانىلىرىنى جەملەپ، ھەدىيە قىلغان ساھىب قەلەم ئەھمەد مەھمۇد يۈكنەكىگە ئارزۇ - تەلپى بويىچە بۇ ئەرزىمەس شېئىرىي تەرجىمەمنى «دۇئا» سۈپىتىدە ھەدىيە قىلمۇاتقىنىمدا، ئۆزۈممۇ مەندىن كېيىن كېلىدىغان يەنە بىر ئەۋلادقا دەيدىغىنىم:

بىلىم ئىشتىياقى ئىكەن چىن نىيەت،
ئوقۇ، بۇ كىتابتا تالاي تەربىيەت.
پەقىر روزى تىلماچ سېنى كۆزلىدى،
ئەي كېيىنكى ئەۋلاد، كامالىڭغا يەت!

ھەققەت ئىشكى

1. كىتابنىڭ يېزىلىشى ھەققىدە

1. داد ئىسپەھسالار بەگ ئۈچۈن بۇ كىتاب،
يېزىلدى جاھاندا ئېتى قالسا دەپ.

2. كىتابىمنى كۆرگەن ۋە ئىشتكەن كىشى،
شاھىمنى دۇئا بىرلە قىلسا دەپ.

3. ئۇنىڭ مېھرى - شادىغا دىللار قېنىپ،
ئۇنىڭ يادى بىرلە جاھان تولسا دەپ.

4. كېيىنكى تۆرەلمىش كىشىلەر ئارا،
ئۇنىڭ زىكرى چەكسىز بۈيۈك بولسا دەپ.

5. بېزەلدى كىتابىم ئېسىل سۆز بىلەن،
ئۇنى ئوقۇغان نەپ، بەھرە ئالسا دەپ.

6. قىلىپ شاھقا سوۋغا ئەۋەتتىم ئۇنى،
ھاۋادارلىقىمنى تۇگەل بىلسە دەپ.

2. بىلىمنىڭ پايدىسى ۋە بىلىمسىزلىكنىڭ زىيىنى ھەققىدە

7. بىلىمدىن سالاي دوست، سۆزۈم ئۇلىنى،
تۇتۇپ ماڭ بىلىملىك كىشى قولىنى.
ئېچىلغاي بىلىمدە سائادەت يولى،
بىلىم ئالكى، ئاچقىن بەخت يولىنى.

8. باھالىغ دىناردۇر بىلىملىك كىشى،
بىلىمسىز نادانىنىڭ باھاسىز بېشى.
بىلىملىك، بىلىمسىز قاچان بولدى تەڭ،
بىلىملىك ئايال ئەر، نادان ئەر چىشى.

9. سۆڭەككە يىلىك تەگ، ئوغۇلغا بىلىم،
(ئەقىل كۆركى ئەرنىڭ، سۆڭەكنىڭ يىلىك.)
مىسالى بىلىمسىز يىلىكسىز سۆڭەك،
يىلىكسىز سۆڭەككە سۇنۇلماس ئىلىك.

10. بىلىمدە بولۇر ئەر تونۇش ـ بەلگىلىك،
بىلىمسىز تىرىكلەر قالار كۆمۈلۈپ.
بىلىملىك ئەر ئۆلسە ئېتى ئۆلمىگەي،
بىلىمسىز تىرىكلەر تىرىكلا ئۆلۈك!

11. مىڭ نادان ـ بىلىمەسنى بىر بىلگەن يېڭەر،
بىلىمنىڭ سالمىقى شۇندىن بىلىنەر.
نەزەر سال، سىناپ كۆر، قېنى بايقىغىن،
بىلىمدەك مەنپەئەتلىك بارمىكىن ئەي ئەر!

12. بىلىمدۇر ئالىمنى ئەزىز ئەيلىگەن،
«يەر» بولدى ئەقىلسىز، بىلىم بىلمىگەن.
بىلىم ئىززە زىرىكمەي، ئۆگەن، ھەق رەسۇل:
«بىلىم چىندا بولسۇن ئىززەتلار» دېگەن.

13. كىشى ئىزدىنىشتە بىلىملىك بولۇر،
ئۇنىڭ تەمىنى ھەم بىلىملىك بىلۇر.
بىلىم بىلدۇرەر، بىل، بىلىم قەدرىنى،
بىلىم بىلمىگەن گول ئۇنى نە قىلۇر؟

14. بىلىمسىزگە ھەق سۆز تېتىمسىز ئېرۇر،
ئاڭا پەند ـ نەسىھەت يېقىمسىز ئېرۇر.
يۇساڭ قانچە كىر بولسا ئۇ پاسكىنا،
نادانلىق يۇيۇپمۇ ئېرىغسىز ئېرۇر.

15. بىلىملىك كىشى ئىشتا پەيتنى تۇتار،
شۇڭا ھېچ ئۆكۈنمەس، ئىشىدا ئۇتار.
بىلىمسىز پۇشايماندا، ئوڭماس ئىشى،
شۇ قىسمەتتە دائىم ئەلەم ـ دەرد يۇتار.

16. بىلىملىك بىلىپ، جايىدا سۆزلىگەچ،
كىرەكسىز سۆزىنى كۆمۈپ تۇزلىگەچ.
بىلىمسىز چۇشەنمەي ۋالاقشىۋېرىپ،
ئۆزىنىڭ تىلى ئۆز بېشىنى يېگەي.

17. بىلىم بىزگە ھەقنى تونۇتقان ئىدى،
بىلىمسىزلىك ئىچرە خەير بارمىدى؟
بىلىم بىلمىگەچكە تالاي ئەل ـ خەلق،
ئۆزى بۇتنى ياساپ «ئىگەم شۇ» دېدى.

18. بىلىملىك سۆزى پەند ـ نەسىھەت، ئەدەپ،
بىلىملىكنى ماختار ئەجەم ھەم ئەرەب.
مۇلۇكسىزگە پۇتمەس مۇلۇكتۇر بىلىم،
نەسەبسىزگە بولسا ئۇزۇلمەس نەسەب.

3. تىلنى تىزگىنلەش ھەققىدە

19. قۇلاق سال بىلىملىك سۆزىگە، ئۇلار،
دېگەن «تىلنى يىغماق پەزىلەت بولار.»

قاماپ تۇت تىلىڭنى، چىشىڭ سۇنمىسۇن،
بوشاڭ تىل چىشىڭنى چاقار ـ سۇندۇرار.

20. ساناپ سۆزلىگەننىڭ سۆزىدە گۆھەر،
مەمەدان تىل ياۋ، ئەكەلگەي خەتەر.
يىغىپ تۇت تىلىڭنى، ئۇشۇق سۆزلىمە،
چىقار باشقا، بولسا تىلىڭ بوش ئەگەر.

21. ئەقىللىق سانالماس تىلى بوش كىشى،
تالاي باشقا چىقتى ئىبىز ـ تىل بوشى.
كى ئوق تەگسە زەخىم ساقايغاي، بىراق،
ساقايمايدۇ تىلنىڭ ئازار ـ رەنجىشى.

22. نادان تىل ئېرۇر نەقلا باش دۈشمىنى،
تىلىدىن كېتىپ، ئاقتى كۆپنىڭ قېنى.
گېپى جىلقىدىن ئۆكۈنگەن تالاي،
تىلىنى يىغىشتىن ئۆكۈنگەن قېنى؟

23. جىمى ئىش كىشىگە تىلىدىن كېلۇر،
«يامان ـ ياخشى» نى ئەل تىلىڭدىن بىلۇر.
ئىشىت، پۈت بۇ سۆزگە: تۇرۇپ تاڭدا تەن،
يۈكۈنۈپ تىلىڭغا ئىلتىجا قىلۇر.

24. بىراۋدا بۇ جۈپ ئىش بىرىكسە، غۇلى،
ئېتىلگەي ئۇنىڭغا مۇرۇۋۋەت يولى.

بىرنكى زىيادە قۇرۇق گەپ قىلىش،
يەنە بىرسى يالغانچى بولسا تىلى.

25. كى يالغانچىدىن تەز ئاراڭنى ئۈزۈپ،
ياشا راست لەۋزىدە ئۆمۈر ئۆتكۈزۈپ.
بىزەكتۇر ئىبغىز ـ تىل ئۈچۈن راست لەۋىز،
دېگەن راستنى سۆزلە گېپىڭنى تۈزۈپ.

26. تىلىڭنى بوشاتما، ئازايسۇن سۆزۈڭ،
ئۇ تىزگىنىدە بولسا ئامان سەن ئۆزۈڭ.
رەسۇل: «ئەر يۈزىنى ئاتار ئوتقا تىل»،
دېگەن، تىلنى يىغ، كۆيمىسۇن بۇ يۈزۈڭ.

27. راست لەۋز ھەسەلدۇر، پىياز جاسى سەل،
پىياز يەپ پۇراتما ئىبغىز، يە ھەسەل.
«راست سۆزۈڭ شىپادۇر، يالغىنى كىسەل»
بۇ بىر سۆز ئۇزاقتىن دېيىلمىش مەسەل.

28. راستچىل بول ئىش قىل، ئاتان راست كىشى،
راستكۆي دەپ بىلىنىشسۇن كىشىلەر سىنى.
راستلىقتىن كىيىنىپ تون، ئەگرىلىكنى قوي،
كىيىمنىڭ ياخشىسى راستچىللىق تونى.

29. ساقلا چىڭ سىرىڭنى، كىشى بىلمىسۇن،
سۆزۈڭدىن پۇشايمان، ئەلەم كەلمىسۇن.

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com